

Hannah Arendt De menselijke conditie-10

Petra Bolhuis 2025
www.maieutiek.nl

1

Wat staat er op het spel?

- Wat wij **doen** moet beter onderscheiden worden, omdat wij mensen menen te leven in vrijheid.
- Wij leven echter in een onvrijheid die begint als de onvrijheid van homo faber;
 - alles wordt afgemeten aan het nut.
 - wij zijn elkaars concurrent.
- En die onvrijheid glijdt af naar de onvrijheid van animal laborans:
 - gebonden aan zinloze herhaling van productie en consumptie.
 - enige doel is welvaart en gemak.

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

2

2

Handelen en spreken

- Betreft de nataliteit en pluraliteit onder gelijken,
- Is onvoorspelbaar,
- Laat geen zichtbare dingen achter,
- Lijkt onnut,
- Staat haaks op de relatief gevaarloze, goed georganiseerde welvarende en rimpelloze wereld die we als westerse mensen gecreëerd hebben in de loop der eeuwen.
- Des te beter mensen het hebben, des te minder zijn ze bereid om handelen en spreken ruimte te geven.

Maieutiek_menselijke conditie_ 2025_nj

3

3

Het maken en de utopie

- Homo faber maakt de wereld beter. Hij maakt blijvende dingen waarbinnen gehandeld en gesproken kan worden.
Als iedereen arbeider is komt de duurzaamheid van deze dingen op het spel te staan.
- Maakbaarheid wordt over mensen uitgespreid: van A naar Beter. De utopische blauwdruk is een gevaar dat Arendt uit eigen ervaring kent en leidt volgens haar tot bereidheid om de sterke man te ondersteunen die als een bulldozer de weg effent het doel te halen. Dat kan uitmonden in totalitaire macht.

Maieutiek_menselijke conditie_ 2025_nj

4

4

Maakbaarheid, nut en vrijheid

- De ruimte voor het nieuwe en andere is geminimaliseerd; maar leven is verandering.
- De ruimte voor het onnutte is verdwenen, maar wat is het nut van het nut?
- De vrijheid van de klassieke vrije man, het niet gebonden zijn aan de noodzaak, was het hoogst haalbare. In de twintigste eeuw ziet Arendt dat het als zeer zorgelijk gezien wordt.
- Denk ook aan het belang dat in onze tijd wordt toegekend aan het hebben van werk.

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

5

5

Politiek als plaats van handelen

- Politiek is bij Arendt geen staatshuishoudkunde. Dat is het nu vaak wel en die verandering ligt bij politiek en burgers als een vermeend gedeeld belang.
- Het (be)zoeken van plaatsen waar we elkaar handelend en sprekend kunnen ontmoeten vergt moed. Zelfonthulling middels handelen en spreken vergt moed.
- Arendt wil politiek opvatten als niet zozeer gericht op de drieslag doel, middel en efficiëntie, maar op handelen, vergeven en beloven.

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

6

6

Netwerk van betrekkingen

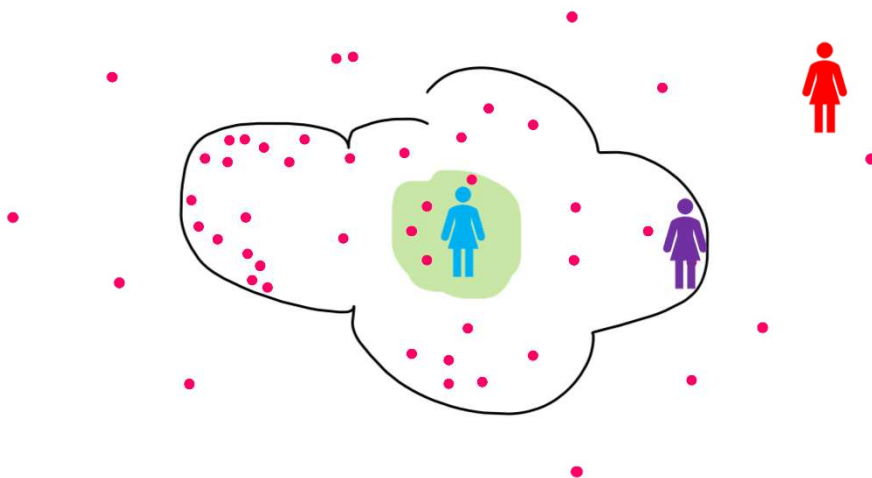
- Het netwerk van betrekkingen is als een wolk, maar er vindt binnen die wolk reflectie plaats die (enige)sturing geeft aan de richting van de wolk.
- Als er een doel was hadden we genoeg aan homo faber; de kortste afstand tussen twee punten is een rechte lijn...
- Maar we zijn de horizon van het Schone, het Ware en het Goede kwijt als vaststaand doel.
- De wolk beweegt door onze gezamenlijke handelingen

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

7

7

De wolk als metafoor voor de beweging van het netwerk van betrekkingen

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

8

8

Wat staat ons te wachten volgens Arendt

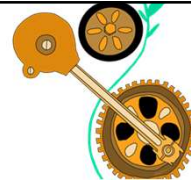
- De contemplatie is een ervaring geworden die alle zin heeft verloren.
- Elektronische instrumenten kunnen veel beter en sneller logisch denken dan mensen zelf het ooit zouden kunnen.
- Het handelen wordt maken en vervaardigen is slechts een andere vorm van arbeiden geworden.
- Een volledige uitschakeling van de arbeid als menselijke activiteit kan niet langer als een utopie worden beschouwd.

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

9

9

Stop en denk (304-305)

Reflecteren is voor de wereld van weinig belang, maar wel voor de mensen. Arendt concludeert :

“Het is stellig niet van ironie ontbloot dat juist zij, die voor een hardnekkige publieke opinie altijd hebben gegolden als de minst praktische en politiek minst belangrijke leden van de maatschappij, zich nu moeten ontpoppen als de enigen die nog weten te handelen – en eendrachtig weten te handelen(...)”.

Ze is het met Cato eens die zei: 'Nooit is hij actiever dan wanneer hij niets doet, nooit is hij minder alleen dan wanneer hij met zichzelf alleen is'.”

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

10

10